

Agnieszka SOMPOLSKA-RZECUŁA

REGIONALNE ZRÓŻNICOWANIE KULTURY W POLSCE JAKO ELEMENTU JAKOŚCI ŻYCIA LUDNOŚCI

REGIONAL DIVERSIFICATION OF CULTURE CONDITION IN POLAND AS A FACTOR OF QUALITY OF LIFE OF INHABITANTS

Katedra Zastosowań Matematyki w Ekonomii, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny
w Szczecinie, ul. Klemensa Janickiego 31, 71-270 Szczecin
e-mail: Agnieszka.Sompolska-Rzechula@zut.edu.pl

Summary. The aim of the study was the assessment of activities of cultural institutions and participation in cultural projects in Poland in the regional context in 2015. Culture is an element of the quality of life, connected with the sphere of needs fulfilled and developed during spare time. The study specifies areas consisted of researched phenomenon, i.e.: activity of libraries and cultural centers, homes and culture centers, exhibitions, theatres and cinemas also features related to particular areas. In view of complexity of the phenomenon in the analysis it was used method of linear ordering – TOPSIS. Four typological groups of voivodships were also established. Voivodships of Poland are strongly differentiated in terms of culture condition. Voivodships: Mazowieckie and Małopolskie occupy the first places in the ranking. The last positions fell to Lubelskie i Świętokrzyskie. In the study indicated, that the dependence between positions of voivodships in terms of culture condition and the income level is moderately strong.

Słowa kluczowe: kultura, zróżnicowanie, liniowe porządkowanie, metoda TOPSIS.

Key words: culture, diversification, linear ordering, TOPSIS method.

WSTĘP

W badaniach nad jakością życia, prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny, brane są pod uwagę różne obszary tematyczne (Jakość życia w Polsce 2014): materialne warunki życia, zdrowie, edukacja, aktywność ekonomiczna, czas wolny i relacje społeczne, jakość państwa i podstawowe prawa, jakość środowiska naturalnego w miejscu zamieszkania oraz bezpieczeństwo osobiste. Kolman (2009) wśród sfer jakości życia wymienia m.in. przeżycia psychiczne, na które składają się: charakter, osobowość człowieka¹ oraz wrażliwość. Na osobowość mają wpływ kultura środowiska, w którym żyje człowiek, i cywilizacja. Natomiast wrażliwość, czyli doznawanie określonych wrażeń spowodowanych właściwościami przedmiotów znajdujących się w otoczeniu, jest kształtowana przez: wychowanie, stosunki międzyludzkie, wpływy kulturowe i cywilizacyjne, warunki materialne, oddziaływanie wizualne i akustyczne. Te ostatnie wpływają na dobry nastrój i uprzyjemniają życie ludzi.

¹ Przez osobowość Kolman (2009) rozumie zespół sprzężonych ze sobą właściwości psychicznych na ogół stałych dla danego człowieka, warunkujących niezmienną jego postaw i zachowań.

Encyklopedia PWN (<http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kultura;3928887.html>) podaje, że „[...] w znaczeniu najszerszym kultura obejmuje to wszystko, co w zachowaniu się i wyposażeniu członków społeczeństw ludzkich stanowi rezultat zbiorowej działalności. Mówi się też o kulturze jako tym, co w zachowaniu się ludzkim jest wyuczone – w odróżnieniu od tego, co biologicznie odziedziczone”. Kultura jest pojęciem wieloznacznym. Wywodzi się z języka łacińskiego – słowo *cultura* oznacza uprawę. Wraz z upływem czasu znaczenie pojęcia kultura zyskało odmienne treści. Współcześnie kultura wiąże się z ukierunkowanym rozwojem pewnych wyższych funkcji psychicznych człowieka, mających na celu jego uszlachetnienie jako jednostki społecznej (Suchecki 2012). W socjologii pojęcie „kultura” stanowi pewien możliwy do wydzielenia aspekt życia i działalności społeczności ludzkich, związany ze sferą potrzeb i przeżyć niemających charakteru czysto ekonomicznego czy technicznego, które rozwijane są głównie w czasie wolnym (Suchecki 2012). Zagadnienia dotyczące kultury rozpatrywane są także w Diagnostyce społecznej (2015); dotyczą takiej problematyki, jak: powody rezygnacji z dóbr kultury, wielkość księgozbiorów w gospodarstwach domowych czy potrzeba korzystania z wybranych form uczestnictwa w kulturze (kino, teatr, opera, operetka, filharmonia, koncerty, muzea i wystawy, zakup książek oraz prasy).

Zasadniczym celem pracy jest dokonanie oceny stanu kultury w Polsce, w ujęciu regionalnym, w roku 2015. Przez pojęcie „stan kultury” rozumieć należy działalność instytucji kultury oraz uczestnictwo w przedsięwzięciach kulturalnych. Realizacja celu nastąpiła poprzez określenie obszarów składających się na badane zjawisko, takich jak: działalność bibliotek oraz centrów kultury, domów i ośrodków kultury, wystawiennictwo, teatru i kina. Określono także cechy charakteryzujące dane obszary działalności instytucji kulturalnych i korzystania z oferty kulturalnej w województwach Polski w roku 2015.

W badaniach wykorzystano dane pochodzące z opracowania GUS: Kultura w roku 2015 (2016).

Ze względu na złożoność zjawiska w ocenie stanu kultury wykorzystano metodę liniowego porządkowania obiektów – klasyczną metodę TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity to an Ideal Solution) – Hwang i Yoon (1981). Zbadano także, czy stan kultury w województwach Polski jest uzależniony od dochodów województw.

METODA

Do oceny działalności instytucji kultury oraz uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych w województwach Polski w roku 2015 wykorzystano metodę wzorcową TOPSIS. Od metody Hellwiga, za pomocą której oblicza się odległość od wzorca, odróżnia ją wyznaczenie odległości euklidesowych każdego ocenianego obiektu zarówno od wzorca, jak i antywzorca rozwoju (Wysocki 2010).

W tworzeniu syntetycznego miernika rozwoju, opartego na metodzie TOPSIS, można wyróżnić następujące etapy postępowania (Wysocki 2010; Łuczak i Wysocki 2013):

1. Wybór cech prostych charakteryzujących badane zjawisko złożone, który następuje na podstawie przesłanek merytorycznych i analizy statystycznej (ocena zmienności cech i korelacji między cechami).
2. Ustalenie kierunku preferencji cech prostych w stosunku do rozpatrywanego zjawiska i ich znormalizowanie. Zaleca się stosowanie procedury normalizacji, którą jest unitaryzacja zerowana, przebiegająca według następujących przekształceń (Kukuła 2000):

– dla stymulant:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \min_i \{x_{ij}\}}{R} \quad (1)$$

– dla destymulant:

$$z_{ij} = \frac{\max_i \{x_{ij}\} - x_{ij}}{R} \quad (2)$$

Cenną właściwością tak przekształconych wartości cech jest ich unormowanie w przedziale $[0, 1]$.

3. Ustalenie współrzędnych jednostek modelowych – wzorca i antywzorca rozwoju. Wartości wzorca (A^+) oraz antywzorca rozwoju (A^-) definiuje się jako:

$$A^+ = \left(\max_i (z_{i1}), \max_i (z_{i2}), \dots, \max_i (z_{iJ}) \right) = (z_1^+, z_2^+, \dots, z_J^+) \quad (5)$$

$$A^- = \left(\min_i (z_{i1}), \min_i (z_{i2}), \dots, \min_i (z_{iJ}) \right) = (z_1^-, z_2^-, \dots, z_J^-) \quad (6)$$

W unitaryzacji zerowanej jest:

$$z^+ = (\underbrace{1, 1, \dots, 1}_J), \quad z^- = (\underbrace{0, 0, \dots, 0}_J) \quad (7)$$

4. Obliczenie odległości euklidesowych każdego obiektu od wzorca i antywzorca:

$$d_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^J 1(z_{ij} - z_j^+)^2}, \quad d_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^J 1(z_{ij} - z_j^-)^2}, \quad i = 1, 2, \dots, N \quad (8)$$

5. Obliczenie wartości cechy syntetycznej (Hwang i Yoon 1981):

$$\mu_i = \frac{d_i^-}{d_i^+ + d_i^-} \quad (9)$$

Przy czym $0 \leq \mu_i \leq 1$, $i = 1, 2, \dots, N$, N – liczba obiektów, J – liczba cech.

Im mniejsza jest odległość danego obiektu od wzorca rozwoju, a tym samym im większa jest od antywzorca rozwoju, tym bliższa jedności jest wartość cechy syntetycznej.

6. Uporządkowanie liniowe i wyznaczenie typów rozwojowych klas obiektów.

Typologia grup opiera się na kryterium statystycznym wykorzystującym średnią arytmetyczną $\bar{\mu}$ i odchylenie standardowe s_μ wartości miernika (Wysocki 2010):

- I klasa: $\mu_i \geq \bar{\mu} + s_\mu$ – bardzo wysoki poziom badanego zjawiska,
- II klasa: $\bar{\mu} < \mu_i \leq \bar{\mu} + s_\mu$ – wysoki poziom badanego zjawiska,
- III klasa: $\bar{\mu} - s_\mu < \mu_i \leq \bar{\mu}$ – średni poziom badanego zjawiska,
- IV klasa: $\mu_i < \bar{\mu} - s_\mu$ – niski poziom badanego zjawiska.

MATERIAŁ

Przed przystąpieniem do oceny działalności instytucji kultury oraz uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych w województwach Polski za pomocą wybranej metody liniowego porządkowania należy dokonać wyboru cech diagnostycznych. Jest to czynność bardzo ważna, ponieważ ma wpływ na ostateczne wyniki badania. Cechy powinny spełniać określone kryteria – zarówno merytoryczne, jak i formalne. W literaturze przedmiotu można spotkać wiele wymagań stawianych cechom diagnostycznym (Kukuła 2000). Cechy powinny:

- 1) odgrywać istotną rolę w opisie zjawiska;
- 2) być dostępne dla prowadzenia badania empirycznego;
- 3) być słabo skorelowane między sobą, aby uniknąć powielania informacji o badanym zjawisku;

- 4) być mocno skorelowane z tzw. cechami zredukowanymi;
 5) cechować się wysokim stopniem zmienności.

W liniowym porządkowaniu obiektów kryterium merytoryczne ma kluczowe znaczenie. Jak twierdzi Kukuła (2000), skorelowanie między cechami diagnostycznymi nie jest przeszkodą w budowie rankingu. Cecha syntetyczna powstaje poprzez sumowanie odpowiednio przekształconych cech. Przy sumowaniu cech uznanych za ważne (kryterium merytoryczne) skorelowanie między nimi nie podważa słuszności ich wyboru.

Stosując przedstawione podejście do wyboru cech diagnostycznych, utworzono wstępną listę cech diagnostycznych, przypisując je do odpowiednich obszarów kultury (tab. 1). Wszystkie cechy zostały przedstawione w postaci wskaźników, umożliwiając porównywanie obiektów.

Tabela 1. Obszary kultury i cechy diagnostyczne

Obszar kultury	Cecha
Działalność bibliotek	<ul style="list-style-type: none"> – liczba ludności na bibliotekę – liczba ludności na jedno miejsce w czytelnicy – księgozbiór w woluminach na bibliotekę – księgozbiór w woluminach na 1000 osób – czytelnicy na bibliotekę – czytelnicy na 1000 ludności – wypożyczenia z księgozbioru na 1000 osób – miejsca w czytelnicy na 1000 osób – biblioteki i filie wyposażone w komputery [%]
Działalność centrów kultury	<ul style="list-style-type: none"> – centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 osób – centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w obiektach przystosowanych dla osób niepełnosprawnych [%] – pracownie specjalistyczne na 1000 osób – imprezy zorganizowane przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 osób – uczestnicy imprez zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na jedną instytucję – uczestnicy imprez zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na jedną imprezę – kursy zorganizowane przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 osób
Wystawiennictwo	<ul style="list-style-type: none"> – muzea i oddziały muzealne na 1000 osób – zwiedzający muzea i wystawy muzealne na 1000 osób – wystawy na 1000 osób – uczestnicy odczytów organizowanych przez muzea na 1000 osób – uczestnicy seansów filmowych organizowanych przez muzea na 1000 osób – uczestnicy koncertów organizowanych przez muzea na 1000 osób
Teatry i instytucje muzyczne	<ul style="list-style-type: none"> – teatry i instytucje muzyczne na 1000 osób – miejsca na widowni w sali na 1000 osób – przedstawienia i koncerty na 1000 osób – koncerty w filharmoniach na 1000 osób – miejsca na widowni w sali w filharmoniach na 1000 osób – miejsca w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 osób – liczba ludności na jedno miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych – widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 osób – uczestnicy imprez estradowych na 1000 lud osób
Kina	<ul style="list-style-type: none"> – miejsca na widowni w kinach stałych na 1000 osób – seanse na jedno kino – widzowie w kinach na jedno kino – widzowie w kinach na jeden seans – widzowie w kinach na 1000 osób

W pierwszym kroku analizy zbadano zmienność cech wybranych pod względem przyjętego kryterium, tj. stanu kultury w województwach Polski w roku 2014. Tylko jedna cecha – odsetek bibliotek i filii wyposażonych w komputery charakteryzowała się niską zmiennością. Wartość współczynnika zmienności wyniosła dla tej cechy 2,83%. Zróżnicowanie pozostałych cech, z każdego obszaru, było na wysokim poziomie – od 10,70% w przypadku cechy: wypożyczenia z księgozbioru na 1000 osób do 138,51% w przypadku cechy: uczestnicy imprez estradowych na 1000 osób.

W celu przygotowania ostatecznej listy cech diagnostycznych, dotyczących stanu kultury w województwach Polski, ustalono następujące postępowanie:

1. Dla każdego z pięciu obszarów kultury określono wagi – w analizowanym przypadku uznano, iż każdy obszar jest jednakowo ważny i nadano mu wagę wynoszącą jeden.
2. Kierując się kryterium zmienności (Kukuła 2000) oraz podejściem merytorycznym, z każdego obszaru wybrano po trzy cechy, odznaczające się najwyższą zmiennością.

Ostatecznie do oceny stanu kultury wykorzystano następujące cechy:

1. Działalność bibliotek:

- X_1 – księgozbiór w woluminach na jedną bibliotekę,
- X_2 – czytelnicy na jedną bibliotekę,
- X_3 – miejsca w czytelniach na 1000 osób.

2. Działalność centrów kultury:

- X_4 – centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 osób;
- X_5 – uczestnicy imprez zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na jedną instytucję;
- X_6 – kursy zorganizowane przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 osób.

3. Wystawiennictwo:

- X_7 – zwiedzający muzea i wystawy muzealne na 1000 osób,
- X_8 – uczestnicy odczytów organizowanych przez muzea na 1000 osób,
- X_9 – uczestnicy seansów filmowych organizowanych przez muzea na 1000 osób.

4. Teatry i instytucje muzyczne:

- X_{10} – przedstawienia i koncerty na 1000 osób,
- X_{11} – koncerty w filharmoniach na 1000 osób,
- X_{12} – uczestnicy imprez estradowych na 1000 osób.

5. Kina:

- X_{13} – seanse na jedno kino,
- X_{14} – widzowie w kinach na jedno kino,
- X_{15} – widzowie w kinach na 1000 osób.

Wyodrębnione cechy diagnostyczne zostały poddane analizie statystycznej poprzez wyznaczenie wartości podstawowych miar struktury. Najwięcej czytelników na jedną bibliotekę odnotowano w województwie pomorskim (1171), a najmniej – w województwie opolskim (496). Najwięcej uczestników imprez, zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice, przypadających na jedną instytucję odnotowano w województwie lubuskim (15537), a ponad pięciokrotnie mniej – w województwie opolskim (3081). Silną asymetrią charakteryzuje się cecha: zwiedzający muzea i wystawy muzealne na 1000 osób (współczynnik

asymetrii wyniósł 2,38). Najliczniej zwiedzane są muzea i wystawy muzealne, w przeliczeniu na 1000 osób, w województwie małopolskim (2636 uczestników); województwo lubuskie odznacza się małą liczbą zwiedzających muzea i wystawy muzealne (230). W województwie mazowieckim odbywa się najwięcej przedstawień i koncertów przypadających na 100 osób (47), najmniej zaś – w województwie opolskim (2,8). Województwa Polski charakteryzują się silnym różnicowaniem pod względem liczby widzów w kinach w przeliczeniu na jedno kino. Najwięcej widzów w kinach na jedno kino zaobserwowano w województwie pomorskim, a najmniej (prawie trzykrotnie) – w województwie lubelskim.

WYNIKI

Na podstawie otrzymanego zbioru cech diagnostycznych dokonano liniowego porządkowania województw Polski pod względem stanu kultury (tab. 2), określając także klasę typologiczną województwa. W pracy przyjęto, iż stan kultury będzie rozpatrywany z punktu widzenia działalności instytucji kulturalnych czyli podaży dóbr kultury. Z tego powodu wszystkie cechy uznano za stymulanty.

Tabela 2. Liniowe porządkowanie oraz klasy typologiczne województw

Województwo	Miernik	Pozycja	Klasa
Dolnośląskie	0,417	5	II
Kujawsko-pomorskie	0,388	6	II
Lubelskie	0,205	16	IV
Lubuskie	0,332	10	III
Łódzkie	0,306	11	III
Małopolskie	0,546	2	I
Mazowieckie	0,629	1	I
Opolskie	0,277	14	III
Podkarpackie	0,347	8	III
Podlaskie	0,300	12	III
Pomorskie	0,459	4	II
Śląskie	0,474	3	II
Świętokrzyskie	0,223	15	IV
Warmińsko-mazurskie	0,288	13	III
Wielkopolskie	0,343	9	III
Zachodniopomorskie	0,374	7	II

Pierwszą lokatę w porządkowaniu zajmuje województwo mazowieckie, charakteryzujące się dużymi lub bardzo dużymi wartościami cech diagnostycznych. Największe wartości odnotowano dla takich cech, jak: X_{10} – przedstawienia i koncerty na 1000 osób, X_{12} – uczestnicy imprez estradowych na 1000 osób, X_{15} – widzowie w kinach na 1000 osób. Województwo mazowieckie ze stolicą kraju uplasowało się na początku listy. Natomiast drugą lokatę zajęło województwo małopolskie, w którym odnotowano także duże wartości cech, np. X_2 , X_4 , X_6 , X_7 , X_9 , X_{12} . Ostatnią pozycję zajęło województwo lubelskie, w którym takie cechy, jak: X_1 – księgozbiór w woluminach na jedną bibliotekę, X_{13} – seanse na jedno kino, X_{14} – widzowie w kinach na jedno kino, przyjęły najmniejsze wartości. Kilka innych cech (X_6 , X_7 , X_{11}) przyjęło małe wartości.

Na postawie wartości miernika utworzono cztery klasy typologiczne województw (ryc. 1).

Ryc. 1. Przestrzenna delimitacja województw Polski (podział na klasy I–IV)

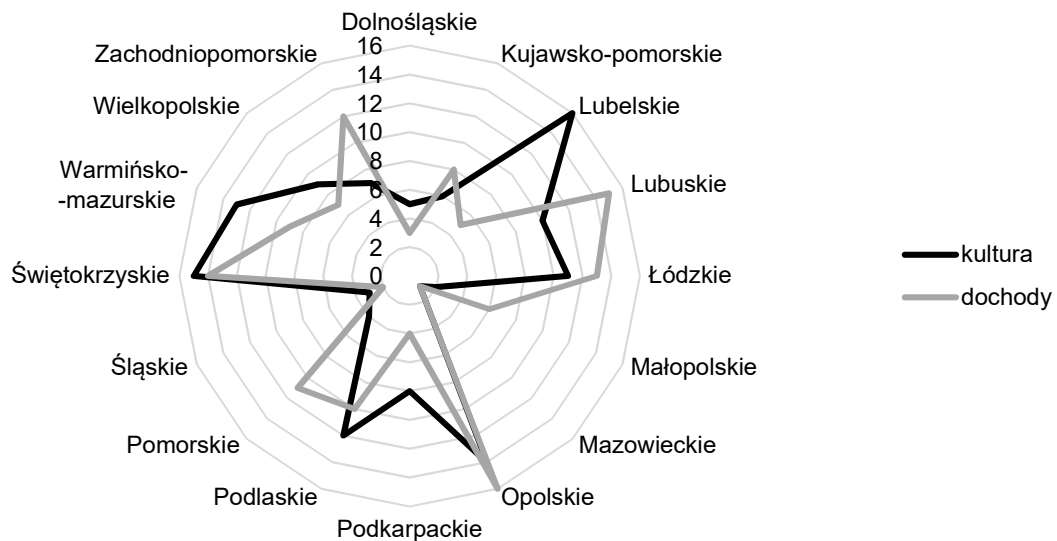
W pierwszej klasie znalazły się dwa województwa: mazowieckie i małopolskie, z największymi średnimi wartościami większości cech, np.: X_2 , X_5 – X_{12} , X_{14} – X_{15} . W grupie tej jest najwięcej czytelników na 1000 osób. Zaobserwowano także najwięcej uczestników imprez zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w przeliczeniu na jedną instytucję oraz różnych kursów zorganizowanych przez te ośrodki. W przypadku wystawiennictwa i działalności teatrów odnotowano również największe średnie wartości wszystkich rozpatrywanych cech.

Klasa druga z pięcioma województwami (dolnośląskim, kujawsko-pomorskim, pomorskim, śląskim, zachodniopomorskim) charakteryzuje się największym średnim księgozbiorem w woluminach przypadającym na jedną bibliotekę oraz największą liczbą centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic na 1000 osób. W klasie drugiej odnotowano także największą liczbę seansów przypadających na jedno kino. Mimo największej liczby centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic odnotowano w tej klasie najmniej uczestników imprez i kursów organizowanych przez te centra.

Klasa trzecia jest najliczniejsza i obejmuje siedem województw: lubuskie, łódzkie, opolskie, podkarpackie, podlaskie, warmińsko-mazurskie i wielkopolskie. Charakteryzuje się najmniejszą liczbą czytelników na jedną bibliotekę oraz zwiedzających muzea i wystawy muzealne na 1000 osób. Województwa składające się na tę grupę oferują najwięcej miejsc w czytelniach na 1000 osób.

Ostatnia klasa obejmuje dwa województwa – lubelskie i świętokrzyskie. Większość rozpatrywanych cech osiąga tu najmniejsze wartości, np. X_1 , X_8 – X_{15} . Są to cechy dotyczące głównie takich obszarów, jak: wystawiennictwo, teatry i instytucje muzyczne oraz kina.

W kolejnym kroku badano, czy stan kultury, wyrażony pozycją w liniowym porządkowaniu, jest powiązany z wielkością dochodów województw określonych jako pozycje w rankingu. Na rycinie 2 przedstawiono kształtowanie się pozycji województw pod względem stanu kultury i wielkości dochodów.

Ryc. 2. Pozycje województw pod względem stanu kultury i wielkości dochodów

Jedynie województwo mazowieckie zajmuje w obu rankingach tę samą lokatę – pierwszą. Niektóre województwa zajmują bardzo zbliżone miejsca, np. województwo śląskie jest trzecie pod względem stanu kultury i drugie w przypadku wielkości dochodów. W województwie śląskim także nie odnotowano dużej różnicy w pozycjach w obu rankingach – są to jedne z ostatnich miejsc – piętnaste w przypadku kultury i czternaste w przypadku wielkości dochodów. Kolejnym przykładem zbliżonych miejsc w porządkowaniu jest województwo dolnośląskie zajmujące piąte miejsce pod względem stanu kultury i trzecie pod względem wielkości dochodów. Niewielkie różnice dotyczyły województwa wielkopolskiego – dziewiąta pozycja w przypadku kultury i siódma – w przypadku wielkości dochodów. Wiele obiektów różni się jednak o więcej niż trzy pozycje w obu rankingach. Sytuacja taka dotyczy województw: lubelskiego, lubuskiego, małopolskiego, podkarpackiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego. W przypadku takich województw, jak: kujawsko-pomorskie, lubuskie, łódzkie, małopolskie, opolskie, pomorskie i zachodniopomorskie, odnotowano niższe pozycje w rankingu pod względem poziomu kultury niż w rankingu pod względem wielkości dochodów. Wartość współczynnika korelacji τ Kendalla, wynosząca 0,433, świadczy o umiarkowanym powiązaniu pozycji województw w przypadku stanu kultury i wielkości dochodów.

WNIOSKI

1. Województwa Polski w roku 2015 były silnie zróżnicowane pod względem podaży i popytu na rynku usług kulturalnych oraz pod względem wielkości dochodów.

2. Cechy, dotyczące obszarów składających się na działalność instytucji kultury oraz uczestnictwo w przedsięwzięciach kulturalnych, charakteryzowały się silną zmiennością. Wyjątek stanowiła jedna cecha – odsetek bibliotek i filii wyposażonych w komputery.
3. Kierując się kryterium merytorycznym oraz kryterium zmienności, wyłoniono cechy wykorzystane do liniowego porządkowania województw, charakteryzujące stan kultury we wszystkich aspektach przyjętych w badaniu, tj. działalność bibliotek i centrów kultury, teatrów i kin oraz wystawiennictwo.
4. Pierwsze lokaty w rankingu województw Polski pod względem stanu kultury przypadły województwom: mazowieckiemu i małopolskiemu, natomiast ostatnia lokata przypadła województwu lubelskiemu. Oba województwa zajmujące pierwsze pozycje charakteryzowały się bardzo dużymi lub dużymi wartościami większości cech, dotyczących: teatrów i instytucji muzycznych oraz kin. Ostatnia pozycja województwa lubelskiego w rankingu wynika z najmniejszych wartości cech dotyczących bibliotek i kin.
5. Na podstawie wartości miernika syntetycznego utworzono cztery klasy typologiczne województw Polski. Pierwsza klasa, obejmująca województwa mazowieckie i małopolskie, charakteryzuje się najwyższym poziomem kultury, przy uwzględnieniu przyjętych cech diagnostycznych, a klasa czwarta, skupiająca także dwa województwa – lubelskie i świętokrzyskie – najgorszym poziomem działalności instytucji kultury oraz uczestnictwem w przedsięwzięciach kulturalnych.
6. Badając stan kultury w województwach Polski oraz wielkość dochodów województw, stwierdzono, że tylko województwo mazowieckie zajmuje tę samą – pierwszą – pozycję w obu rankingach.
7. Kilka województw zajmuje zbliżone miejsca w rankingach pod względem stanu kultury i wielkości dochodów, m.in. województwa śląskie, dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, świętokrzyskie i wielkopolskie.
8. W przypadku takich województw, jak: kujawsko-pomorskie, lubuskie, łódzkie, małopolskie, opolskie, pomorskie i zachodniopomorskie, odnotowano niższe pozycje w rankingu pod względem poziomu kultury niż w rankingu pod względem wielkości dochodów.
9. Wartość współczynnika korelacji τ Kendalla potwierdza umiarkowaną zależność między pozycjami województw zajmowanymi pod względem poziomu kultury i wielkości dochodów.

PIŚMIENNICTWO

- Diagnoza społeczna.** 2015. Red. J. Czapiński, T. Panek, Warszawa, Rada Monitoringu Społecznego.
- Encyklopedia PWN**, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kultura;3928887.html>, dostęp: 15.03.2017.
- Hwang C.L., Yoon K.** 1981. Multiple attribute decision-making: Methods and applications. Berlin, Springer.
- Jakość życia w Polsce.** 2014. Warszawa, GUS.
- Kolman R.** 2009. Kwalitologia. Wiedza o różnych dziedzinach jakości. Warszawa, Placet.
- Kukuła K.** 2000. Metoda unitaryzacji zerowanej. Warszawa, Wydaw. Nauk. PWN.
- Kultura w 2015 roku.** 2016. Warszawa, GUS.
- Łuczak A., Wysocki F.** 2013. Zastosowanie mediany przestrzennej Webera i metody TOPSIS w ujęciu pozycyjnym do konstrukcji syntetycznego miernika poziomu życia. Wrocław, PN UE 20, 63–73.
- Suchecky A.M.** 2012. Naukowe rozumienie kultury jako zjawiska społeczno-ekonomicznego – przegląd koncepcji. Zesz. Nauk. Ostroł. Tow. Nauk. 26, 297–309.

Wysocki F. 2010. Metody taksonomiczne w rozpoznawaniu typów ekonomicznych rolnictwa i obszarów wiejskich. Poznań, Wydaw. Uniw. Przyrod. w Poznaniu.

Streszczenie. Celem pracy była ocena działalności instytucji kultury oraz uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych w Polsce, w ujęciu regionalnym, w roku 2015. Kultura, stanowiąca element jakości życia, związana jest ze sferą potrzeb realizowanych i rozwijanych w czasie wolnym. W pracy określono obszary składające się na badane zjawisko, tj.: działalność bibliotek oraz centrów kultury, domów i ośrodków kultury, wystawiennictwo, teatry i kina, a także cechy odnoszące się do poszczególnych obszarów. Ze względu na złożoność zjawiska w analizie wykorzystano wybraną metodę liniowego porządkowania TOPSIS. Utworzono cztery grupy typologiczne województw Polski, które są silnie zróżnicowane pod względem poziomu kultury. Województwa mazowieckie i małopolskie zajmują pierwsze miejsca w rankingu. Ostatnie pozycje przypadły województwom lubelskiemu i świętokrzyskiemu. W pracy wykazano, iż zależność między pozycjami województw pod względem poziomu kultury i wielkości dochodów województw jest umiarkowanie silna.